

УДК:327:314.7 (410) "19"

Е. М. Сулейманов

ФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ "ЖОРСТКОЇ МОДЕЛІ" МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ СТОЛІТТЯ)

У статті досліджується формування законодавчої бази "жорсткої моделі" міграційної політики Великобританії в другій половині ХХ століття. У матеріалі акцентується увага на особливостях міграційної політики після закінчення Другої світової війни, аналізуються основні механізми прийняття законопроектів в даній галузі і роль політичних партій в процесі посилення міграційної політики. Проаналізовано вплив суспільної думки на процес формування "жорсткої моделі" міграційної політики Великобританії та реакція громадськості на прийняття законопроектів у цій галузі.

Ключові слова: міграційна політика, законодавчий акт, міграційна криза, "політика відкритих дверей", расизм.

Міграційні проблеми для Великобританії являють собою складне переплетення, результатів двох світових війн, наслідків деколонізації, холодної війни і сучасних процесів глобалізації. Сьогодні Великобританія зіштовхнулася з міграційною проблемою, яка викликана багаторазовим збільшенням потоку біженців та нелегальних мігрантів в Європейський Союз з країн Північної Африки, Близького Сходу та Південної Азії і неготовністю ЄС до їх прийому і розподілу. Це змушує окремих членів Союзу шукати шляхи виходу з кризи, адаптуючи власне законодавство під сучасні реалії.

З політико-правової точки зору міжнародна міграція розглядається як перетин державного кордону (мінімум один раз) з метою постійного місця проживання або на тривалий термін. Світове співтовариство на чолі з ООН та самі країни розробляють певні механізми, які допомагають контролювати міграційні процеси та формувати власну міграційну політику [1].

Міграційна політика – це система загальноприйнятих на рівні владних структур ідей і концептуально об'єднаних засобів, за допомогою яких держава та інші суспільні інститути, дотримуючись певних принципів, припускають досягнення поставлених цілей в галузі контролю міграційних потоків. Політика формується виходячи з принципів, закладених в конституції країни, міжнародних нормативно-правових актах, нормах і принципах Європейського Союзу [1]. Складовою частиною міграційної політики обов'язково є концепція, яка містить систему поглядів і принципів, що визначають правові та етичні межі, в рамках яких будуть формуватися і прийматися документи в галузі контролю міграційних процесів.

У цьому контексті метою нашої наукової розробки є спроба простежити процес формування законодавчої бази міграційної політики Великобританії та визначити фактори, які вплинули на появу "жорсткої моделі" політики країни в галузі міграції.

Особливості формування міграційної політики та її відмінності від загальноєвропейської стають предметом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників. Серед вітчизняних дослідників проблемами займалися Сльота І., Шмунь Н., Сисюк Л. та інші [2-3].

Серед зарубіжних вчених варто виділити Аткінсона Дж., Грінсліда Р., Діркса Г., Багнадора В., Хансена Р. Британський дослідник Аткінсон Дж. вважає, що вихідним при формуванні концепції є обґрунтування мети міграційної політики. Для цього можливі різні підходи: з позиції забезпечення трудовими ресурсами економіки, що розвивається; з позиції характеру демографічного розвитку (міграція як компенсатор природного спаду населення); з позиції геополітичних інтересів держави, її національної безпеки [4]. Професор з журналістики Лондонського міського університету Грінслейд Р. вважає, що уряд просто не здатний протистояти думці та позиції більшості населення, яке негативно відноситься до іммігрантів і проявляє расизм. Дослідник пояснює це історичним минулим Великобританії: через острівне розташування країни доступ іноземців був досить складним процесом, в результаті, корінне населення вкрай обережно ставилося до приїжджених, незалежно від їх національності [5].

Але, на жаль, на сьогоднішній день немає робіт, які б комплексно досліджували процес формування та становлення "жорсткої моделі" міграційної політики Великобританії.

Процес формування міграційної політики Великобританії може розглядатися як наділення владних структур повноваженнями, що дозволяють контролювати і обмежувати переміщення різних категорій людей.

На відміну від інших європейських країн, Великобританія ніколи не відрізнялася ліберальною міграційною політикою – "жорстка модель" була більш прийнятною як для уряду, так і для британського суспільства.

Для Великобританії, як і інших країн-членів Співдружності Націй, характерна "Вестмінстерська модель управління". Саме характерні риси даної моделі довгий час впливали на формування принципів міграційної політики країни. Насамперед, для неї характерний преференційний підхід до британських іммігрантів, який почав формуватися ще кілька століть тому і існує донині. У країнах з "Вестмінстерською моделлю управління" зазвичай має місце двопартійна система, яка забезпечує політичний консенсус у процесі прийняття законів у галузі міграційної політики.

Слід зазначити, що деякі характерні риси даної моделі зазнали істотних змін в процесі глобалізації та демократизації. Якщо до 1960-х років на формування міграційної політики мав вплив тільки уряд

Великобританії, то з середини 1960-х в процес включилися неурядові організації – релігійні об'єднання, профспілки, організації із захисту прав людини та міжкультурні союзи.

В історично сформованих тенденціях міграції у Великобританії, еміграція завжди переважала над імміграцією. Наявність потужного флоту дозволила британцям завойовувати й освоювати нові території, що сприяло виїзду за кордон людей, які шукають “нове життя”. Жодна інша держава в світі не почала формувати свою міграційну політику раніше за британців. Відправною точкою вважається 1793 рік, коли через загрозу революційних настроїв, парламент прийняв “Закон про іноземців” (The Aliens Act). Документ зобов'язував кожного іноземця реєструватися при в'їзді в країну. Це була перша в світі спроба на законодавчому рівні контролювати в'їзд іноземців в країну і міграційні потоки в цілому [6].

Вперше імміграція починає домінувати над еміграцією після Другої світової війни, коли зі світового постачальника людських ресурсів країна перетворилася на місце припливу мільйонів біженців та шукачів роботи. Можливість лібералізації міграційної політики Великобританії була похована в 1905 році, коли через загрози революційних настроїв був прийнятий новий “Закон про іноземців” [7]. Він істотно розширював повноваження Міністерства внутрішніх справ, дозволяючи їм відмовляти будь-якому іноземцеві в праві в'їзду у Великобританію. Список причин для відмови був досить широкий, починаючи економічною незабезпеченістю мігранта і закінчуючи наявністю душевної хвороби. Цікавою є та обставина, що закон використовувався тільки відносно деяких категорій людей. Згідно дослідження канадського історика Джеральда Діркса, норми “Закону про іноземців” ніколи не застосовувалися щодо людей, які прибували в країну в першому класі великих суден. І навпаки, практично завжди норми закону використовувалися проти бідних і незабезпечених пасажирів третього класу [8].

Наступним переломним моментом у формуванні жорсткої міграційної політики Великобританії стала Перша світова війна. Практично всі держави намагалися обмежувати потік мігрантів та біженців. Великобританія не була винятком. Вже в 1914 році парламент приймає “Закон про обмеження іноземців” (Aliens Restriction Act) [9], який дозволив МВС висилати іноземця з країни без пред'явлення причин відмови у в'їзді. Міністр Реджинальд Маккена підкреслював особливу важливість даного закону для забезпечення національної безпеки. Він вважав, що “Закон про обмеження іноземців” має першорядне значення в умовах війни, коли виникає серйозна загроза безпеці імперії” [10].

Відхід від “жорсткої моделі” почав спостерігатися в перші роки після Другої світової війни, коли приплив робочої сили міг допомогти вирішити основні економічні проблеми і підняти на ноги напівзруйновану країну. У 1945 році у Великобританії починають діяти програми з пошуку трудових ресурсів.

Основний упор робився на вихідців з Європи, яким допомагали в переміщенні на територію країни і пошуці роботи. Однак, умови контракту передбачали, що після терміну його закінчення іммігранти мають повернутися додому. Залишитися можна було тільки за умови повної асиміляції, коли принципи, погляди і раса не заважали стати частиною британського суспільства. На цю роль відмінно підходили вихідці з Європи, але уряд зіткнувся з проблемою: у Старому Світі не було достатньої кількості людських ресурсів. Тоді погляд британців звернувся в сторону членів Співдружності: у 1948 році був прийнятий “Закон про британське підданство” (British Nationality Act) [11], згідно з яким громадянином Великобританії могла стати будь-яка людина, народжена на території британських домініонів. Це забезпечило необхідний приплив іммігрантів в країну [11].

Таким чином, аж до 50-х років ХХ ст. Великобританія не могла вибрати між ліберальною і “жорсткою моделлю”. Перед урядами країни після закінчення Другої світової війни стояли три основних завдання:

1. Забезпечити достатню кількість робочої сили для відновлення економіки країни;
2. Зберегти дружні відносини з колишніми колоніями;
3. Зберегти національну державу, якою Великобританія завжди була.

Ці завдання змушували британців на деякий термін відступати від жорсткої політики щодо іммігрантів. Події 1950-х років показали неготовність як самої держави, так і суспільства до проведених реформ. Громадське невдоволення припливом “кольорових” змусило уряд розпочати підготовку до прийняття ряду обмежувальних документів. Перешкодою цьому став виступ у парламенті і протести міністра у справах колоній Алана Леннокс-Бойда, який був проти обмеження у в'їзді в країну через расові відмінності [12]. Лібералізм в міграційній політиці Великобританії протримався недовго. Суецька криза, падіння темпів розвитку економіки і міжрасова напруженість привели до декількох серйозних зіткнень на етнічному ґрунті. Уряд відреагував, ініціювавши прийняття кількох законопроектів, які істотно обмежували приплив іммігрантів в країну. Британський дослідник Рендел Хансен вважає, що якби уряд був більш демократичним, то ці закони прийняли б набагато раніше. Саме суспільство не бажало бачити іммігрантів у своїй національній країні [13].

До 1962 року Сполучене Королівство завжди дотримувалося “політики відкритих дверей” у формуванні імміграційної політики, визнаючи всіх громадян Співдружності в якості британських підданих. Згідно “Закону про британське громадянство”, між громадянами Співдружності та британськими підданими не було ніякої різниці [11]. На момент прийняття цього закону уряд не брав до уваги міграційні проблеми, з якими могла зіштовхнутися країна. Проблема полягала в тому, що через імперське минуле Великобританії, згідно з новим законом майже чверть населення світу отримали законне право в'їхати до Сполученого Королівства.

Не дивлячись на те, що офіційна влада активно проводила “політику відкритих дверей”, консервативний уряд, який знаходився при владі з 1954 до 1961 років, почав вести відкриті дебати в парламенті стосовно стану імміграції. Постійний приплив переселенців, а також расові заворушення в Ноттінг-Хілл змусили керівництво країни почати пошук альтернативних засобів міграційного контролю [14]. Через соціальну обстановку уряду довелося ініціювати зміну законів та взяти шлях на створення більш жорсткої міграційної політики.

Для посилення паніки серед населення стосовно імміграції активно використовувалася медіа-кампанія. У 1958 році у "Британській національній газеті" з'явилася стаття із закликом до уряду взяти під контроль імміграцію: "Уряд повинен швидко змінити законодавство та зупинити величезний приплив людей з Співдружності. Скупченість мігрантів сприяла розповсюдженню наркотиків, проституції та холодної зброї. Протягом багатьох років білі люди проявляли толерантність, але зараз їх обуренню немає меж" [15].

Новий "Закон про іммігрантів" (Commonwealth Immigrants Act) був введений до порядку денного парламенту у жовтні 1961 року. Він пройшов через три етапи парламентських процедурних змін, після чого отримав підпис королеви Єлизавети II, а 1 липня 1962 року документ набув чинності [16]. Положення цього законопроекту мали тривати протягом випробувального п'ятирічного терміну. Прем'єр міністр Гарольд Макміллан під час своєї промови в парламенті заявив, що "уряд вимушений був прийняти цей законопроект, щоб обмежити число людей, які щорічно приїжджають до країни, використовуючи різні засоби" [17].

Слід зазначити, що загроза появи обмежувального законодавства привела до різкого збільшення числа мігрантів в період з 1960 до 1961 років. На основі "Закону про британське громадянство" у 1961 році до країни в'їхало 58,300 осіб, хоча в 1959 році Великобританія прийняла тільки 21,550 осіб з країн Співдружності [18]. Основною причиною такого припливу стало бажання возз'єднатися з сім'єю. Більшість мігрантів з Індії та інших азіатських країн, які раніше були колоніями Великобританії, вважали, що нове законодавство у міграційній сфері не дозволить їх родичам переїхати до них, тому почали прискорювати приїзд своїх сімей. Були навіть широко поширені побоювання стосовно того, що Британія може на постійній основі закрити свої кордони для всіх громадян Співдружності [13].

Проходження закону через парламент було досить бурхливим та викликало багато питань навколо "ірландського питання". Уряд не мав наміру обмежувати потік мігрантів з Ірландії, так як вони були основною робочою силою. Проблема полягала в тому, що виключення ірландців з обмежувального законопроекту визвало б обурення громадськості навколо расових відмінностей. В результаті в "Закон про іммігрантів" було включено положення щодо "особливого, менш посиленого контролю" на ірландському кордоні [16]. Звичайно, супротивники законопроекту використали цю можливість та заявили про расистські ознаки політики уряду, однак Гарольд Макміллан спростовував ці звинувачення, говорячи про "тісні історичні, географічні та етнічні зв'язки з Ірландією" [19].

Таким чином, "Закон про іммігрантів" став першим законодавчим актом після Другої світової війни, який вводив обмежувальні заходи щодо іммігрантів. Законодавчий акт став фундаментом для нової фази британської імміграційної політики, яка протрималася до 1981 року.

Рой Грінслейд наголошує на тому, що "Закон про іммігрантів" 1962 року чітко позначив позицію уряду Великобританії: країні була потрібна "праця", а не люди [5]. У 1960-ті роки для розширення економіки Сполученого Королівства потрібна була робоча сила. Тим не менш, британці не бажали збільшувати число мігрантів з інших країн, особливо через расові заворушення. Рой Грінслейд зазначає, "що законодавчий акт дозволив в приватному порядку виключити з числа мігрантів чорних громадян Співдружності, коли де-факто біле ірландське населення не отримало жодних обмежувальних заходів на в'їзд до Великобританії" [5].

Наступним етапом зміни міграційної політики Великобританії стало прийняття нового "Закону про іммігрантів" у 1968 році [20]. У 1964 році лейбористський уряд виграв вибори з невеликим відривом, що зробило його досить вразливим до популістського тиску з боку інших партій. Консервативна партія проводила вибори під гаслом "якщо ви бажаєте, щоб вашим сусідом був негр, то голосуйте за лейбористів" [21]. Новий уряд на чолі с Гарольдом Вільсоном почав переорієнтовувати свою політику і зробив своїм основним пріоритетом проблеми швидко зростаючого населення та расові конфлікти.

У "Законі про імміграцію" 1968 року особлива увага приділялася родинним зв'язкам. Поправки, які уряд вніс до законодавчого акту від 1962 року, проводили чітку межу між особами, у яких були родичі в Великобританії і які могли отримати громадянство Співдружності і тими, які не мали ніякого відношення до Великобританії [20]. Новий законодавчий акт зустрів незадоволення та протести з боку громадськості та деяких парламентаріїв. Уряд звинувачувався в поспішності і чиненні тиску на парламент: через усі стадії розгляду законопроект провели за сім днів.

Одним з каталізаторів громадської думки в галузі посилення міграційної політики став виступ міністра охорони здоров'я Еноха Пауелла про "ріки крові" [22]. Міністр-консерватор брав участь в щорічному засіданні консервативного політичного центру, який проходив в готелі Мідленд. Примітно, що імміграційна проблема не була включена до порядку денного: зібрання було присвячене проблемам расових відносин.

У своїй промові Пауелл заявив, що Великобританія і діючий уряд мають бути божевільними, щоб впускати щороку в країну по 50 тисяч іммігрантів-утриманців. За його словами, "нація активно збирає дрова для свого похоронного багаття" і закликав "негайно скоротити приплив іммігрантів до незначних пропорцій" [22].

Незважаючи на те, що Пауелл був звільнений з тіньового кабінету після своєї промови, популярність консервативної партії на хвилі подій в готелі Мідленд почала зростати. У новій гонці на виборах міграційна проблема і расові питання знову стояли в центрі уваги. В результаті, в 1970 році із значною перевагою виграла консервативна партія на чолі із Едвардом Хітом [23]. Новий прем'єр-міністр обіцяв повністю викоринити дискримінацію в суспільстві і забезпечити рівність всіх жителів Великобританії перед законом. Що стосується міграційної політики, то консервативна партія заявила про плани створити єдину систему контролю за всієї імміграцією з інших країн і передати всі повноваження в цій галузі Міністерству внутрішніх справ.

У 1971 році приймається новий "Закон про імміграцію", який визначає нові форми отримання британського підданства. Тепер підданим Великобританії могли стати тільки ті жителі Співдружності, які мали прямий родинний зв'язок з громадянами Великобританії [24].

У законодавчому акті вперше давалося чітке визначення “підданих” – особи, які мають право проживати на території Сполученого Королівства; люди, які були народжені на території Сполученого Королівства або ті, які могли надати доказ того, що їх батьки були народжені на Британських островах [24]. Було очевидно, що під цю умову потрапляють тільки громадяни старих країн Співдружності – Австралії, Канади та Нової Зеландії, які в повній мірі відповідали умовам. А ось громадяни бідних країн Африки, Азії і Карибського басейну не могли отримати законне право емігрувати в країну. Незважаючи на те, що в законодавчому акті колір шкіри не згадувався взагалі, заборона торкнулася в основному саме небілих людей. Саме тому нове поняття “підданство” викликало хвилю критики з боку супротивників закону, які називали його расистським.

Після приходу до влади консервативної партії на чолі з Маргарет Тетчер на порядку денному були поставлені проблеми охорони здоров'я, освіти і міграції. Новий прем'єр-міністр ясно дала зрозуміти, що планує проводити більш жорстку політику, але при цьому усунути всі недоліки в законодавстві [25].

У 1981 році приймається новий “Закон про громадянство”, який розділив колишніх і нинішніх громадян Сполученого Королівства та Співдружності. Новий законодавчий акт став фундаментальним, так як прив'язав отримання громадянства до території і “права крові” [26]. Відтепер шлюбу було недостатньо для того, щоб стати громадянином Великобританії. Розгляд законопроекту в парламенті проходив в дні бунтів і масових “чорних” демонстрацій в Лондоні, Манчестері, Ліверпулі і Брикстоні. У столиці Великобританії на вулиці вийшло понад 15 000 людей, які вимагали дотримання гарантованих конституцією їм прав [27].

У 1990-х роках міграційні проблеми стали ще більш актуальними для країни. Розпад Радянського Союзу і соціалістичного табору призвели до великого потоку бажаних отримати британське громадянство і право проживати в країні. Крім того, тисячі людей намагалися отримати політичного притулку через конфлікт на Балканах. Питання міграції були загострені проблемами расизму: в 1993 році темношкірий підліток Стівен Лоуренс був убитий компанією білих хлопців. Незважаючи на наявність очевидців і доказів, суд визнав обвинувачених невинними і відпустив їх, що стало причиною нових масових хвилювань на ґрунті расизму [28]. Новим потрясінням для британського суспільства стали терористичні акти в США в 2001 році. Влада США і населення вважали винуватцями саме мігрантів, що відбулося і на внутрішній політиці Тоні Блера. У 2002 році приймається “Закон про біженців та імміграцію” (Nationality Immigration and Asylum Act), який став причиною протестів з боку лібералів, а також організації із захисту прав людини [29].

Згідно з новим законодавчим актом, всі іммігранти, які прибули на територію Великобританії без паспорту або іншого документа, що засвідчує особу, заарештовувалися на два роки. Крім того, держава переставала виплачувати допомогу і надавати підтримку біженцям, якщо їм було відмовлено в наданні притулку. До прийняття законопроекту допомога надавалася доти, поки суд не приймав рішення про депортацію. Уряд також отримав змогу позбавляти людину громадянства в разі, якщо її дії завдають шкоди національним інтересам Великобританії [29].

Таким чином, протягом всієї історії формування міграційної політики Великобританії, країна перебувала в процесі вибору прийнятною для неї моделі. І хоча в певні періоди історії спостерігалася лібералізація, в основному уряд, як і саме суспільство, зробило вибір на користь “жорсткої моделі”. Сучасні тенденції та настрої в британському суспільстві є ще одним доказом.

Після Другої світової війни імперські амбіції Великобританії перестали відігравати вирішальну роль в процесі формування національних інтересів. Це і задало основний напрямок у формуванні державної політики у сфері міграції. Починаючи з другої половини ХХ ст. Великобританія проводить політику таким чином, щоб максимально скоротити міграцію і зробити її більш керованою.

Першочерговим завданням урядів стала розробка ефективних механізмів стримування мігрантів, які намагалися отримати право на життя в Сполученому Королівстві. Другим, але не менш важливим завданням, стало вирішення расистських проблем, які були викликані неефективною політикою держави в галузі інтеграції мігрантів. Менш ніж за 10 років, з 1962 до 1971 року Великобританія приймає три закони, покликані зробити міграційну політику більш жорсткою і обмежити доступ іноземних осіб в країну. Кожен новий законодавчий акт вводив чергові обмеження для приїжджих в Великобританію.

З приходом до влади консервативної партії у 1979 році змінюється концепція міграційної політики. Тепер “політика відкритих дверей” проводиться тільки щодо економічних мігрантів, які здатні поповнити ряди робітників і допомогти у відновленні економіки. Посилення політики видачі дозволів на роботу призвело до різкого падіння числа мігрантів: в країну прибували іноземці тільки з необхідними для держави спеціальностями. На порядку денному найбільш важливими пунктами політичного дискурсу залишаються питання не тільки про державний контроль міграційних процесів, а й участь держави в процесі інтеграції мігрантів в британське суспільство. Тоні Блер намагався проводити політику таким чином, щоб зробити імміграцію більш керованою. З іншого боку, продовження заходів, спрямованих на посилення міграційної політики, стали причиною суперечностей з загальноєвропейськими принципами і міжнародні угодами в галузі прав людини.

Джерела та література

1. Рыбаковский Л. Л. Миграция населения: теория и политика [Електронний ресурс] / Л. Л. Рыбаковский // Экономическое образование. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.mpsu.ru/files/pdf/migration.pdf>.
2. Сльота І. Сучасна міграційна політика Франції та Великобританії [Електронний ресурс] / Ірина Сльота – Режим доступу до ресурсу: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/suchasna-migraciina-politika-franciji-ta-velikoji-britan/>.
3. Шмунь Н. В. Міграційна політика: Україна та ЄС [Електронний ресурс] / Н. В. Шмунь – Режим доступу до ресурсу: <http://intkonf.org/shmun-nv-sisyuk-lp-migratsiyna-politika-ukrayina-ta-es/>.
4. Atkinson J. British immigration policy, race relations and national identity crisis / J. Atkinson., 2003. – 354 с.

5. Greenslade R. Seeking Scapegoats: The coverage of asylum in the UK press [Електронний ресурс] / Roy Greenslade // Institute for Public Policy Research – Режим доступу до ресурсу: http://www.ippr.org/files/images/media/files/publication/2011/05/wp5_scapegoats_1359.pdf?noredirect=1.
6. Aliens Act 1793 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://self.gutenberg.org/articles/aliens_act_1793.
7. Aliens Act 1905 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniset.ca/naty/aliensact1905.pdf>.
8. Dirks, G. Canada's Refugee Policy: Indifference or Opportunism? / G. Dirks. – Montreal: McGill-Queen's University Press, 1997. – 316 p.
9. Aliens Restriction Act, 1914 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://hansard.millbanksystems.com/commons/1919/apr/09/aliens-restriction-act-1914#S5CV0114P0_19190409_HOC_264.
10. Minister Reginald McKenna about the Aliens Restriction Act [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://hansard.millbanksystems.com/commons/1915/feb/08/aliens#S5CV0069P0_19150208_HOC_62.
11. British Nationality Act, 1948 [Електронний ресурс] // The official home of UK legislation – Режим доступу до ресурсу: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1948/56%20/pdfs/ukpga_19480056_en.pdf.
12. Bagdanor V. The Tory imperial mindset and the road to immigration controls [Електронний ресурс] / V. Bagdanor – Режим доступу до ресурсу: http://hansard.millbanksystems.com/commons/1919/apr/09/aliens-restriction-act-1914#S5CV0114P0_19190409_HOC_264.
13. Hansen R. Citizenship and Immigration in Post-War Britain. / R. Hansen. – Oxford: Oxford University Press, 2000. – P.14.
14. Olden M. White riot: The week Notting Hill exploded [Електронний ресурс] / Mark Olden // The Independent. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/white-riot-the-week-notting-hill-exploded-912105.html>.
15. White L. The history of blacks in Britain: from slavery to rebellion [Електронний ресурс] / Lorraine White // The Socialistalternative – Режим доступу до ресурсу: <http://www.socialistalternative.org/panther-black-rebellion/history-blacks-britain-slavery-rebellion/>.
16. Commonwealth Immigrants Act 1962 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/268009/immigrationacts.pdf.
17. Leader's speech, 1962 [Електронний ресурс] // The Britishpoliticalspeech – Режим доступу до ресурсу: <http://www.britishpoliticalspeech.org/speech-archive.htm?speech=111>.
18. Net Migration Statistics [Електронний ресурс] // Migration Watch Uk – Режим доступу до ресурсу: <http://www.migrationwatchuk.org/statistics-net-migration-statistics>.
19. Bogdanor V. Harold Macmillan. Unflappable master of the middle way [Електронний ресурс] / Vernon Bogdanor // The Guardian – Режим доступу до ресурсу: <http://www.theguardian.com/politics/1986/dec/30/obituaries>.
20. Commonwealth Immigrants Act 1968 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2230.1968.tb01201.x/pdf>.
21. 1964 UK General election results, manifestos, PMs biography [Електронний ресурс] // UK political info – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukpolitical.info/1964.htm>.
22. Enoch Powell's 'Rivers of Blood' speech [Електронний ресурс] // The Telegraph – Режим доступу до ресурсу: <http://www.telegraph.co.uk/comment/3643823/Enoch-Powells-Rivers-of-Blood-speech.html>.
23. 1970 UK General election results, manifestos, PMs biography [Електронний ресурс] // UK political info – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukpolitical.info/1970.htm>.
24. Commonwealth Immigrants Act 1971 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1971/77/pdfs/ukpga_19710077_en.pdf.
25. 1979 UK General election results, manifestos [Електронний ресурс] // UK political info – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukpolitical.info/1979.htm>.
26. British Nationality Act 1981 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1981/61>.
27. Major UK demonstrations and protests listed: which one was biggest? [Електронний ресурс] // The Guardian – Режим доступу до ресурсу: <https://www.theguardian.com/news/datablog/2011/mar/28/demonstrations-protests-uk-list>.
28. Stephen Lawrence murder: Police say 'significant information' among 30 calls after Crimewatch appeal [Електронний ресурс] // The Telegraph – Режим доступу до ресурсу: <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/09/13/stephen-lawrence-murder-police-say-significant-information-among/>.
29. Nationality, Immigration and Asylum Act 2002 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/41/contents>.

Suleimanov E. M. Formation of the rigid model of the UK migration policy during the second half of the 20th century

The formation of the legislative framework of the rigid model of the UK migration policy in the second half of the XX century is analyzed. The article focuses on the features of the migration policy after the Second World War, the basic mechanisms of draft laws adoption in this area and the role of political parties in the process of immigration policy tightening are analyzed. The influence of public opinion on the formation of the rigid model of the UK migration policy and the public reaction to the adoption of legislation in this area are analyzed.

Key words: migration policy, statute, migration crisis, the "open door policy", racism.

Сулейманов Е. М. Формирование жесткой модели миграционной политики Великобритании (вторая половина XX ст.)

В статье исследуется формирование законодательной базы "жесткой модели" миграционной политики Великобритании во второй половине XX века. В материале акцентируется внимание на особенностях миграционной политики после окончания Второй мировой войны, анализируются основные механизмы принятия законопроектов в данной области и роль политических партий в процессе ужесточения миграционной политики. Проанализировано влияние общественного мнения на процесс формирования "жесткой" модели миграционной политики Великобритании та реакция общественности на принятие законопроектов в данной области.

Ключевые слова: миграционная политика, законодательный акт, миграционный кризис, "политика открытых дверей", расизм.